

ja kysymysten antia esimerkiksi sivistyksen, laajojen yhteiskunnallisten kasvatuskysymysten tai aatehistorian tarkastelussa. Teosta voikin mielihyvin suositella niin alan ammattilaisille kuin perus- ja jatko-opintojaan ahertaville opiskelijoille henkilökohtaisten intentioiden virikkeeksi ja horisontin avartamiseksi.

KM Ari Sivenius työskentelee tutkijana kasvatustieteen ja aikuiskasvatustieteen oppiaineryhmässä Joensuun yliopistossa.

Lasten hyväksi

Juhani Tähtinen

*Meretniemi, Maija, Rantala, Jukka, Salminen, Jaakko & Takala, Marjatta (toim.)
2007. Ebeneser 100 vuotta lasten hyväksi. Helsinki: Ebeneser-koulutus. 176 s.*

Lapset ja lapsikysymys nousivat Suomessa, kuten muullakin länsimaissa, esiin aiempaa vahvemmin 1800-luvulla. Sekä sosiaaliset että pedagogiset syyt vaikuttivat siihen, että myös köyhempien pikkulasten hoidosta ja kasvatuksesta kiinnostuttiin aiempaa enemmän. Filantropian hengessä ylemmän ja keskiluokan naiset järjestäytyivät ns. rouvasyhdistyksiksi, jotka perustivat muun muassa pikkulasten kouluja. Nämä ”koulut” pyrkivät suojelemaan köyhien lapsia samalla kun heille pyrittiin antamaan elämän eväitä kristillisen kasvatuksen hengessä.

Varsinainen lastentarhatoiminta alkoi Suomessa kuitenkin vasta aivan 1800-luvun loppupuolella ja uuden vuosisadan alkupuolella. Toiminnan uranuurtajina olivat Hanna Rothman ja Elisabeth Alander. He perustivat 1890-luvulla Sörnäisiin kansanlastentarhan. Sen toiminnan laajentamiseksi perustettiin vuonna 1900 *Eget hem för Sörnäs Folkbarträdgård – Oma koti kansanlastentarhalle* -yhdistys, jonka tarkoitus oli hankkia oma talo lastentarhalle, jossa oli tarkoitus harjoittaa myös lastentarhanopettajien ja lastenhoitajien koulutusta.

Määrätietoisen rahankeruun ansiosta talon rakennustöihin päästiin käsiksi vuonna 1907. Talon valmistuttua seuraavan vuoden loppupuolella tiloihin sijoittuivat suomen- ja ruotsinkieliset lastentarhat, pieni lastenkoti sekä lastenhoitajien ja lastentarhaopettajien koulutusyksikkö. Rothman ja Alander olivat alusta alkaen painottaneet alan opettajankoulutuksen järjestämisen keskeisyyttä lastentarhatoiminnan tulevaisuuden kannalta. Uuden talon myötä tämä toiminta saikin hyvät puitteet. Ebeneserin asema ja arvostus alalla perustuikin pitkälti juuri siihen, että siitä muodostui moniksi vuosikymmeniksi keskeinen lastentarhanopettajakoulutuksen organisoija ja linjaaja. 1900-luvun loppupuolella sen asema muuttui alan koulutuksen laajentamisen, uudistamisen ja valtiollistamisen myötä. Muuttuneesta toimenkuvasta huolimatta sen status on yhä 2000-luvun alussakin korkea.

Ebeneser-talon rakennustyön aloittamisesta tuli vuonna 2007 kuluneeksi 100 vuotta. Oli siis selvästi juhlan ja myös juhlakirjan paikka. Yleensä en kovin paljoa anna painoa tällaisille muodollisille juhlille enkä myöskään niihin liittyville juhlateoksille. Tämä teos kuitenkin herätti kiinnostukseni jo senkin vuoksi, että olen itsekin harrastanut jonkin verran varhaislapsuuden historiaa. Totuuden nimissä tämä juhlakirja olisi tästäkin huolimatta saattanut jäädä minulta lukematta ilman sen runsasta ja rehevää kuvitusta, joka sai minut palaa-

maan teoksen pariin useamman kerran. Kirjan ansiokas kuvatoimitus ansaitseekin erityisen kiitoksen. Jo teoksen kuvituksen kautta välittyy Ebeneser-talon toiminnasta – ja laajemminkin lasten elämästä Sörnäisissä – eri aikoina monitahoinen kuva.

Vaikka teoksen mainio kuvitus ei poistanut kokonaan ”juhlakirjakammoani”, olen näin jälkeinpäin tyytyväinen, että tulin vilkaiseeksi tarkemmin myös kirjan tekstejä. Kohta huomasinkin lukevani teosta systemaattisemmin, vaikka aluksi vähän skeptisesti. Epäilin näet, ettei teoksen yhdestätoista kirjoituksesta, jotka tarkastelevat Ebeneserin toimintaa hyvin erilaisen tuntuista näkökulmista, voisi mitenkään muodostua kovin eheää ja syvällistä lukupakettia. Tässä suhteessa epäilyni osoittautui vain osittain aiheelliseksi.

Totuuden nimissä olisin toivonut saavani teoksesta vähän perusteellisemmän ja syvällisemmän kuvan Ebeneserin ja yleisemminkin lastentarhan ja lastentarhanopettajien koulutuksen historiasta ja toiminnasta kuin nyt sain. Toisaalta eri kirjoitukset täydentävät toisiaan hienosti, tuoden näin talon toiminnan eri puolia esille elävästi ja monelta puolelta. Useat kirjoitukset valottavat Ebeneserin toiminnan ohessa eri aikakausien suomalaista lapsuutta tai vaikkapa eri vuosikymmenten yleistä kasvatustajattelua ja kulttuuria. Itselleni tulikin teoksen tekstejä lukiessani mieleen hyvä dokumenttifilmi, joka tarkastelee kohdettaan eri puolilta, jättäen katsojan – tässä tapauksessa lukijan – tehtäväksi muodostaa oma kokonaiskuvansa käsiteltävästä aiheesta tai (kulttuurisesta) ilmiöstä. Näin ajatellen teos toimii varsin hyvin antaen runsaasti aineksia jatkopohdinnoille. Teos ei siis missään tapauksessa poista historiallisen Ebeneser-tutkimuksen tarvetta, pikemminkin se antaa tällaiselle tutkimukselle lisäpontta ja hedelmällisiä näkökulmia.

Itseäni kiinnostivat ennen kaikkea teoksen *Aatteen ja toiminnan Ebeneser ja Muistojen poluilla* -kokonaisuuksien lisäksi myös Oona Ilmolahden *Sata vuotta työläislapsuutta: Sörnäisten lapset kohteina ja kokijoina* ja luonnollisesti teoksen johdantoluku, joka kiteyttää Ebeneserin toiminnan historiallisia päälinjoja. Ensin mainitussa kokonaisuudessa Maija Meretniemi tarkastelee Suomen lastentarhatyön ja Ebeneser-toiminnan kahden uranuurtajan elämää ja toiminnan aatteellisia taustoja. Molempia heistä innoittivat (toimintaan lasten hyväksi) ajan filantrooppiset virtaukset, fröbeliläinen pedagogiikka ja kristillisuus. He halusivat luoda lastentarhoista mahdollisimman kodinomaisia samalla kun näiden toiminnan tuli tukea lasten vanhempia heidän vanhemmuudessaan. Lastentarhaopettajien haluttiin tässä vaiheessa olevan lapsille ”henkisiä äitejä”, joita innoitti ennen kaikkea kutsumus tähän työhön). Meretniemen artikkelit käsittelevät monipuolisesti näiden kahden Ebeneserin perushahmon toimintaa. Samalla päästään käsiksi myös ”talon” ensimmäisten vuosikymmenten toiminnan peruslinjoihin. Itse olisin kaivanut näiltä vuosikymmeniltä myös muiden pitkäaikaisten Ebeneserin vaikuttajien, kuten Elin Wariksen, Armo-Laina Sireluksen ja Siiri Vallin, kohdalta vastaavia kirjoituksia.

Koska tunsin entuudestaan hieman Ebeneserin toiminnan alkuvaiheita ja aatetaustaa, koin *Muistojen poluilla* -otsikon alla olevat artikkelit erityisen mielenkiintoisiksi. Näissä äänen saivat lastentarhassa olleet lapset, lastentarhaopiskelijat ja heidän opettajansa. Jokainen teksti tuo oman tärkeän ja vähän erilaisen näkökulmansa ja lisämausteensa talon toiminnan kokonaiskuvaan.

Jenni Niskasen entisten lastentarhalaisten muistoja avaava teksti tuo hyvin esille lasten kokemuksia lastentarhasta vuosina 1920–1950 samalla kun artikkelista piirtyy monipuolinen kuva tämän ajan työläislasten elämästä helsinkiläisissä työläiskortteleissa. Hannamari Rechartin tekstissä *Kasvattajaksi oppimassa – muistoja opiskeluajoilta* ja Inkeri Ruokosen artikkelissa *Ebeneser lastentarhaopettajien kouluttajien muistoissa* nousee taas selkeästi esiin Ebeneserin vahva kristillinen eetos, joka vaikutti – toisinaan hyvinkin ahdistavana – pitkälle toisen maailmansodan jälkeen.

Näistä kirjoituksista käy ilmi, kuinka eri aikakaudet ovat asteittain muovanneet Ebeneserin käytänteitä, esimerkiksi laitoksen autoritaarista henkeä, oppilaskeskeisemmiksi. Samoin näiltä sivuilta piirtyy hyvin esiin se, kuinka 1970-luvun opiskelijaliikkeen vasemmistoradikalismi ilmeni Ebeneserissä esimerkiksi ankarana talon kristillishumanististen arvojen ja koulun autoritatiivisten käytäntöjen kritiikkinä. Muutamien radikaaliopiskelijoiden toimesta opettajat joutuivat tuolloin perustelemaan kaikki lasten kasvatukseen liittyvät opetuksensa yksityiskohtaisesti.

Kaikki tämä ja se, että 1970-luvulla koulutus laajeni ja valtiollistui ja että kasvatustieteestä tuli koulutuksen pääaine, muokkasivat osaltaan koulun käytäntöjä merkittävästi samaan aikaan kun ensimmäiset miehet tulivat alalle. Tosin näiden kummankin, sinänsä hyvän, kirjoituksen kohdalla harmittelin sitä, ettei eri vuosikymmeniä käsitelty laajemmin. Ainakin itse olisin lukenut mielelläni enemmän koulun muuttuvista opetuskäytänteistä ja laitoksen opiskelijaelämästä. Kaipasin myös sen pohdintaa, miksi oppilaat ja opettajat kokivat laitoksen hengen yhtäältä erityisen positiivisena, mutta toisaalta samaan aikaan ahdistavana ja painostavana.

Näiden edellä kuvattujen kahden kokonaisuuden ulkopuolelta itseäni kiinnosti eniten Oona Ilmolahden artikkeli *Sörnäisen lasten elämästä ja Sörnäisistä lasten asuma-alueena 1900-luvun alusta 1980-luvulle*. Tekstistä nousee muun muassa osuvasti esille se, etteivät vuosisadan alkupuolen vaikeat elinolosuhteet suinkaan heijastuneet suoraan sörkkalaisten lasten elämään. He elivät pääsääntöisesti aktiivista ja ”rikasta” lapsuutta kaikista elämän ankeuksista ja asuinalueen statuksen mataluudesta ja sosiaalisista ongelmista huolimatta. Lasten elämä täyttyi leikeistä, ystäväistä ja vapaa-ajasta. Leikki- ja toiminta-alueina olivat alueen pihat, metsät, kalliot ja saaret. Yleinen mielipide saattoi nähdä lasten elinympäristössä vaaroja ja epäilyttäviä puolia, mutta lapsille kotimaiset ja kumat olivat tuttuja ja turvallisia. Oman talon ja pihan asukkaat muodostivat tärkeän turvaverkon lapsille. 1900-luvun loppupuolella tämä yhteisöllisyys alkoi kaupungistumisen ja alueen luonteen muuttumisen myötä kadota Sörnäisistäkin. Ilmolahden teksti ja tulkinta avaavat mielestäni uuden ja tärkeän näkökulman 1900-luvun kaupunkilaislapsuuteen. Sen toivoisi poikivan lisää vastaavia esityksiä ja tulkintoja.

Teoksen loppuluvut käsittelevät Ebeneserin ”uutta aikaa” sen jälkeen, kun lastentarha ja lastentarhanopettajakoulutus olivat siirtyneet alan uudistusten myötä muiden vastuulle. Tämäkin osuus teoksesta sopii juhlaKirjan kokonaisuuteen hyvin, vaikka se jäi itselleni etäisemmäksi. Sääntömuutosten yhteydessä vuonna 1994 päätettiin toiminta siirtää säätiön, Lapsuuden ja varhaiskasvatuksen instituutin (myöhemmin Lapsuuden instituutti), alaiseksi. Ebeneserin toiminta onkin 1990-luvulta alkaen suuntautunut enemmän varhaislapsuuden ja kasvatuksen tutkimukseen sekä täydennyskoulutuksen ja vanhempia tukevan koulutuksen järjestämisen suuntaan. Lisäksi Ebeneser-talossa on toiminut 1990-luvulta lähtien vuokralla myös dysfasialasten erityiskoulu. Talo antaa siis edelleen tilansa käyttöön pienten lasten hyväksi tehtävälle työlle.

Kaiken kaikkiaan Ebeneserin juhlaKirja osoittautui, alun epäilyksistäni huolimatta, antoisaksi lukukokemukseksi, joka antoi melko elävän ja monipuolisen kuvan Ebeneser-talon toiminnasta. Monet kirjan artikkelit herättivät minussa myös tukun uusia kysymyksiä ja näkökulmia, joita olen lukemani jälkeenkin aika ajoin huomannut miettiväni. Tässäkin mielessä voin suositella teokseen tutustumista.

Juhani Tähtinen toimii Turun yliopistossa erikoistutkijana ja on kasvatuksen historian verkoston puheenjohtaja.